

Kajsa Tönnesson
Föreståndare Havsmiljöinstitutet
Box 260
SE-405 30 Göteborg
Tel +46 31 7861259
kajsa.tonnesson@havsmiljoinstitutet.se

2020-04-30, Dnr 14/20

Miljödepartementet
m.remissvar@regeringskansliet.se
m.naturmiljoenheten@regeringskansliet.se

Remiss gällande: En utvecklad vattenförvaltning SOU 2019:66

Havsmiljöinstitutet lämnar här synpunkter på SOU 2019:66. Havsmiljöinstitutet är ett samarbete mellan Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Sveriges lantbruksuniversitet och Linnéuniversitetet. De synpunkter Havsmiljöinstitutet lämnar är utöver synpunkter som ev. har lämnats av respektive universitet.

Havsmiljöinstitutet har valt att begränsa synpunkterna till sådana områden där vi genom tidigare studier identifierat områden inom vattenförvaltning eller havsmiljöförvaltning som kräver nödvändiga förbättringar för att nå miljömålen.

Havsmiljöinstitutet vill börja med att framhålla att vi stödjer en översyn av ansvar och organisation för förvaltning av vatten med avsikt att förbättra förutsättningar nå miljömålen för vatten. Viktigt att framhålla är att havsmiljöns status är direkt kopplat till vattenmiljöns status och samhällets funktioner.

Nedan följer de punkter Havsmiljöinstitutet lyfter:

1. Ansvarsfördelning inom Sverige.

Havsmiljöinstitutet välkomnar att större fokus ska läggas på den nationella politiska nivån genom att regering och riksdag tar ansvar genom att fatta beslut. Men att nationellt fokus sker genom att Vattenmyndigheterna upphör och kommunerna får ett ökat inflytande på vattenförvaltningen kommer ställa höga krav på Havs- och vattenmyndigheten (HaV) som central myndighet. Det är stor risk att HaV inte kan bli den nationella kraft som efterfrågas, om inte riksdag och regering både ger resurser och anger tydliga mål för vattenförvaltningen. Den regionala kompetens som länsstyrelserna har för att övervaka och genomdriva beslutade miljö kvalitetsnormer är viktig och måste också säkerställas inom den nya organisationen. Om målet är en förbättrad vattenförvaltning i hela Sverige bör en omorganisation sättas i relation till att istället inom existerande organisationsramar arbeta för att uppnå de satta miljö kvalitetsnormerna till år 2027.

2. Vattenmiljöfrågor som inte hanteras inom Ramdirektivet för vatten.

Enligt utredningens förslag till ändrad vattenförvaltningsförordning (s. 700) bör det framgå att vattenförvaltningen är en del av det svenska genomförandet av *EU:s ramdirektiv för vatten*.

Havsmiljöinstitutet har i flera rapporter framhållit att det finns allvarliga störningar i vattenmiljön som inte hanteras på ett adekvat sätt inom *EU:s ramdirektiv för vatten*. Detta gäller exempelvis negativa effekter av såväl kommersiell sjöfart som fritidsbåtar och betydelsen av samhälleliga drivkrafter. Det finns också exempel på att ekosystem påverkats så kraftigt att de genomgått ett systemskifte och inte automatiskt återgår till det ursprungliga tillståndet när den påverkansfaktor som från början utlöste systemskiftet eliminerats. Miljöstörningar orsakade av näringsbrist i ekosystemen passar heller inte in i *EU:s ramdirektiv för vatten*. Havsmiljöinstitutet anser därför att det är olämpligt att införa en formulering som kan begränsa vattenförvaltningen till det svenska genomförandet av *EU:s ramdirektiv för vatten*.

3. Riskanalyser och framförhållning i vattenförvaltningen

Utredningen bedömer att arbetet med riskbedömning och påverkansanalys behöver förstärkas, såväl på nationell så som regional nivå (s. 508). Havsmiljöinstitutet instämmer i detta men finner det oklart beskrivet hur andra störningar än översvämning och torka skall hanteras. Här kan den nationella och regional miljöövervakningen av hav och sötvatten fånga upp en del av andra typer av påverkan från miljöstörningar. Risker med miljöstörningar som manifesteras lokalt kan vara svårare att bedöma men delvis täckas av Recipientkontrollprogrammen. Havsmiljöinstitutet vill också framhålla vikten av att kunskap utvecklas om samhälleliga drivkrafter bakom påverkan av vattenmiljön och att ansvaret tydliggörs för att sådan kunskap utvecklas och tillämpas inom vattenförvaltningen tydliggörs.

4. Kunskap och kunskapsstillförelse

Kunskapen bland de som fattar politiska beslut lokalt varierar stort och sträcker sig från ingen kunskap alls om vattenfrågor till en väldigt stor kunskap. Det är därför viktigt med långsiktig kompetensförsörjning generellt, men också med lokal anknytning där vattenråden är ett exempel på gruppering med lokal kännedom. Ska kommunerna tilldelas en större roll i vattenförvaltningen ser Havsmiljöinstitutet vikten av långsiktiga och stabila lösningar där kunskapsstillförelsen och samverkan mellan lokala parter ges fortsatt stöd och förutsättningar.

Då utredningen förslag är att ge HaV större mandat som samordnande myndighet i vattenförvaltningen ställer det krav på ett utvecklat dialogbaserat samverkansarbete. Kompetensstöd, kompetensförsörjning, verktyg och modeller samt en organisationsanpassning som stöder dialogbaserad dialog för att bedriva samverkan tvärsektorielt, mellan myndigheter och med andra aktörer utanför förvaltningsfären behöver säkerställas. Havsmiljöinstitutet föreslår riktad finansiering för att stödja denna process långsiktigt.

Det är värdefullt att tjänstemän från myndigheter finns med i det lokala vattenarbetet som kunskapsstöd (fackkunskap, lagar och förordningar, medel att söka, vetenskap om hur ärendehantering etc.). Dessutom finns det ett behov av samordning av och samverka om vattenfrågor för att inlemma vattenförvaltningen i en större helhet (kommunalt, regionalt och nationellt). Det har dock visat sig att tjänstemän från

kommun och länsstyrelser inte alltid har haft möjlighet att delta i vattenrådsarbetet på grund av stor arbetsbelastning. Det betyder att det finns ett behov av utökade resurser för detta arbete, vilket utredningen också föreslår. Kommunerna är viktiga aktörer på lokal nivå, men hanterar inte bara förvaltning av vattnet utan väger dessa frågor bland annat mot exploateringsfrågor, vilket gör att vattenfrågor ibland får stå tillbaka. Havsmiljöinstitutet stödjer därför förslagen i Göteborgs universitets remissvar (*Dnr GU 2020/372*) om att integrera den fysiska planeringen i vattenförvaltningen.

5. Vattenrådets roll och lokalt arbete

Enligt *EU:s ramdirektiv för vatten* krävs det ett ”nära samarbete och samverkan” bland annat på lokal nivå för att nå framgång med vattendirektivet (EG 2000, Ingress skäl 14). Därför ser Havsmiljöinstitutet att det är viktigt att förtydliga *EU:s ramdirektiv för vattens* intention att stärka aktiv medverkan av allmänhetens deltagande i förvaltningsprocessen och inte gå tillbaka till att se lokala aktörer främst som informationsgivare och informationstagare, utan inkludera allmänheten och intressenter som aktivt medverkande vid implementeringsprocesser av vattendirektivet när det är relevant.

Erfarenheter från Interreg-projektet WaterCoG (HaV) visar på lokalt engagemang för vattenfrågor, men att det finns behov av samordnare, konsulter och stabil finansiering för en mer aktiv verksamhet, kontinuitet och kunskap. För att få lokal samverkan att fungera och bedriva aktiviteter långsiktigt behövs det stabila grupper och stabil finansiering. I utredningen betonas att vattenråden har viktiga uppgifter och funktioner, de bör finnas kvar men att deras roll är oklar (s. 557-560). Havsmiljöinstitutet håller med om den beskrivningen och anser att förutsättningar för lokalt arbete bör stödjas. Utredningen bidrar dock inte till att skapa klarhet i de roller som ska finnas lokalt, snarare tvärtom genom förslaget att det också ska etableras lokala referensgrupper av länsstyrelser. Dessutom föreslås att de statliga bidragen som f.n. används till vattenrådets omkostnader i framtiden ska bekosta de lokala referensgrupperna. Havsmiljöinstitutet anser inte att utredningen tydliggör hur arbetet ska organiseras lokalt och det bör utvecklas tydligare.

6. Datavårdskap, miljöövervakning och digitalisering inom vattenförvaltningen.

Havsmiljöinstitutet anser precis som Göteborgs universitet i sitt remissvar (*Dnr GU 2020/372*) att ett väl fungerande datavårdskap är avgörande för vattenförvaltningens behov av information och beslutsunderlag. En långsiktig bemanning av datavårdskapen med god kompetens inom respektive sakområde, och tillräcklig finansiering av verksamheten är en förutsättning för ett gott datavårdskap. Utredningen diskuterar datavårdskapen som centrala men poängterar inte nog tydligt deras förbättringsbehov och vad som bör göras för att åtgärda problemen.

Havsmiljöinstitutet ser även att det är mycket viktigt att insamlad data kommer till användning. För att öka kunskapen om tillståndet i miljö och för samhällsnytta. Framförallt behövs betydande resurser till ytterligare miljöanalytiker som löpande kan kvalitetssäkra och utvärdera miljöövervakningens data. Detta för att löpande tillhandahålla vetenskapligt underlag till miljötjänstepersoner, beslutsfattare och allmänhet.

Det är också viktigt att det bedrivs forskning till stöd för miljöövervakningen, dels för att identifiera ny miljöövervakning som kan möta förvaltningens behov, dels för att utveckla och implementera nya

metoder för miljöövervakning och för fördjupade analyser och utvärderingar. Forskning gynnas också av en löpande sammanställning av miljöövervakningens stora datamängder och ett effektivt dataflöde.

Havsmiljöinstitutet anser att en ekosystembaserad förvaltning kan stärkas genom att samordna insamling och analys av data och miljötillstånd, belastning av miljö, samt drivkrafter och aktörer i samhället.

Ärendet har beretts av Eva-Lotta Sundblad (sammankallande), Henrik Svedäng, Anders Grimvall, Madeleine Prutzer och Kajsa Tönnesson.

I ärendet har Kajsa Tönnesson och Havsmiljöinstitutets ledningsgrupp beslutat. Havsmiljöinstitutet är ett samarbete mellan Göteborgs universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Sveriges lantbruksuniversitet och Linnéuniversitetet.

Kajsa Tönnesson

Föreståndare, Havsmiljöinstitutet